

דיימון ראניון "חוש הומור וסיפורים אחרים"

דיימון ראניון "חוש הומור וסיפורים אחרים"
(תרגום מאנגלית - מולי מלצר), ספרי עליית הגג
- ידיעות אחרונות - ספרי חמד, 2016, 415 עמ'.

דיימון ראניון הוא אחד מגדולי מספרי הסיפורים, ואולי הראשון לתאר ואף לפאר את דמויותיהם של הגנסטרים האמריקאים למיניהם. סימן ההיכר של ראניון היא לשונו הייחודית - עירבוב של שפת 'סלנג' עם התבוננות צינית וחדה על החיים. לכך יש להוסיף תיאור אנושי חי ומלבב של העבריינים, וסיפורים בעלי עלילה בלתי צפויה וסוף מפתיע עוד יותר.

הרקע ההיסטורי הוא בדרך כלל שנות היובש בארה"ב (משנות העשרים עד 1933), יחד עם מיתון כלכלי מתמשך. שני אלה גרמו לפריחת המאפיה האמריקאית יחד עם עלייתם לגדולה של סתם פושעים מפורסמים. מסביב לאותם ידוענים נעים גם עבריינים מצליחים פחות, בריונים להשכיר, קלפנים, מהמרים, זייפנים, נוכלים קטנים, רמאים זוטרים, חשפניות, ועוד מסוג זה.

כמעט כל הסיפורים קורים בברודווי והם מסופרים מפי 'מספר' אלמוני. גם אם במקרה המאורעות מתרחשים במקום אחר, הרי המספר שומע אותם בברודווי לראשונה. מסגרת העלילה דומה.

המספר שלא ברור בדיוק מיהו, נקלע לחברת עבריין זה או אחר ולא תמיד ברצונו. ובלשונו "אבל אני לא שואל שום שאלות, כי כשבחור מסתובב בעיר הזאת ושואל שאלות, אנשים עלולים להיסחף למחשבה שאולי הוא מהטיפוסים האלה שרוצים לברר דברים". לעתים הוא לוקח חלק שולי בעלילה ולעתים חלקו רב בה יותר אך הוא לעולם איננו הגיבור המרכזי (ולמעשה אפילו שמו לא נודע לנו). העלילה מתפתחת עד התפנית הסופית שבה בדומה לסיפוריו של או הנרי אנו מקבלים זווית שונה לחלוטין. למרות היותם של גיבוריו אנשים אכזריים ורצחניים, הרי רוב סיפוריו של ראניון עוסקים דווקא בפן האנושי של אותם רעים. בעיקר כאשר אותם אלימים מתנגשים עם ילדים, חולים, או חסרי ישע אחרים. אלו תמיד מתגלים לפתע כבעלי לב זהב והתנהגותם האבירית מעוררת בנו חיוך בלתי ניתן לשליטה.

למרות היותם של גיבוריו אנשים אכזריים ורצחניים, הרי רוב סיפוריו של ראניון עוסקים דווקא בפן האנושי של אותם רעים

אי אפשר שלא להתייחס לסגנונו הנפלא. נתחיל מכך שכל הסיפורים נכתבים בזמן ההווה, כפשוטו. אין התייחסות לזמן עבר או לזמן עתיד וכל הפעולות מתבצעות כעת. מעניינת הדרך שבה ראניון עובר בין הזמנים השונים תוך שעובדה זו איננה מפריעה. להיפך, ההתמקדות בהווה נותנת לסיפוריו זרימה שקשה להתנתק ממנה. מעבר לזמן העכשווי, גם הלשון היא שילוב נפלא של סלנג עבריני ועגת רחוב. ולשילוב מצורפות מלים שהגיעו מלשונות רבות שרק ניו-יורק מבורכת בהן.

אי אפשר כמובן בלי להזכיר את הנקודה היהודית. המספר שאיננו מבני ברית יושב במסעדה ('מזללה') של יהודי בשם 'מינדי' ומתייחס רבות לאוכל היהודי מזרח-אירופאי המסורתי כמו כרוב כבוש, קֶרְטוֹפֶלֶךְ, או געפילטע פיש (מנה חביבה עליו). יהדותם של חלק מגיבורי הסיפור מופיעה דרך אגב ושלא כדרך אגב (בני הבלונדיני היהודי, לואי היהודי, ועוד).

דימון ראניון עצמו היה מעניין לא פחות מסיפוריו. הוא נולד בעיירה קטנה בקנזס והגיע לניו יורק בגיל שלושים לערך ושם התחיל את קריירת העיתונות שלו. הוא עסק בעיקר בנושאי ספורט ופילילים והכיר היטב את מושאי סיפוריו. הוא פרסם אין סוף כתבות ובשיאו פרסם אחת ליום. כמה מגיבוריו

זוהו עם גנסטרים ידועים. כך למשל דמותו של דייב החבוב מזוהה עם ראש משפחת מאפיה בשם פרנק קוסטלו, והכינוי 'מוח' המופיע בכמה סיפורים היה כינויו האמיתי של גנסטר אחר שאכן נורה למוות (ארנולד רותסטיין). ראניון נפטר בשנת 1946 אך סיפוריו ממשיכים למשוך את הקוראים עד היום.

בישראל היה ראניון פופולארי שנים רבות. המחזמר 'ברנשים וחתיכות' שהופיע לראשונה בברודווי כעיבוד לשניים מסיפוריו הועלה בארץ כמה פעמים. אחד משירי המחזמר ('פנקס הקטן') בביצוע ששי קשת הפך לרב מכר בשנות השבעים ועד היום הוא מוכר היטב.

לתרגומו של ראניון בעברית יש עלילה משלו. המתרגם העיקרי היה אליעזר כרמי שתירגם רבים מסיפוריו בשנות השישים והשבעים שיצאו לאור בהוצאת מאיר מזרחי. תרגומו כלל מלים רבות בארמית וביידיש שהחליפו את הסלנג הניו-יורקי בישראלי, אולם כיום הן מוכרות הרבה פחות. מעבר לכל אלו, כרמי היה מתרגם פורה ויצירתי שלעתים אף 'שיפר' את המקור והוסיף משפטים ופיסקאות שכלל לא היו בטקסט המקורי. כל זה כמובן לא פגע בהנאת הקריאה בזמנו, אך יד הזמן פגעה בתרגומו של כרמי (שנפטר בשנת 1991). מהדורות חדשות של תרגומו הפסיקו לצאת כבר לפני שנים.

התרגום הנוכחי הוא תרגום חדש ומעודכן של מולי מלצר המתאים לשנת 2016. למרות זאת, ישנן כמה שינויים שיקשה לקוראי תרגומו של כרמי לקבל. לדוגמא, כרמי נתן את השמות 'משכנע' לאקדח, 'כפתור' לשוטר, 'חתיכה' לבחורה, ואלו תורגמו אחרת אצל מלצר ('שיויונר' לאקדח, 'פרגית' לבחורה ו'שוטר' נשאר שוטר). למרות אלו, הרי מלצר עשה עבודה מצויינת והספר קריא להפליא.

מומלץ למי שמכיר את ראניון מתרגומו הקודמים של כרמי ויכול להשוות. ומומלץ עוד יותר, לאלו שלא קראו את ראניון עדיין (אם יש כאלו). לאלו ואלו מובטחת הנאה.

ראניון נפטר בשנת 1946 אך סיפוריו ממשיכים למשוך את הקוראים עד היום